

Skolens historie i undervisningen

Af Harry Haue

Er skolehistorie rigtig historie, som der kan undervises i på linie med politisk og økonomisk historie? Folkeskolens ældste elever, gymnasieelever og HF'ere vil ofte stille sig tvivlende ved en besvarelse af dette spørgsmål.

Skolens historie er noget støvet noget, som de har gennemlevet og lagt låg over. Det er noget privat som ikke handler om de store kræfter, der forandrer verden. Den erfaringspædagogiske debat og den faghistoriske orientering mod mentalitetshistorien er endnu ikke slået igennem.

Men i modsætning hertil vil mange lærere nok mene, at der kan undervises i skolehistorie med udbytte. Redaktionen af Uddannelseshistorie vil gerne inspirere til at skolehistorien bliver taget op. Derfor bringes et foredrag, som jeg holdt for medlemmer af Foreningen af gymnasie- og HF-lærere i historie på Sandbjerg Slot i november 1988. I næste udgave af årbogen kommer der en artikel om, hvordan der kan undervises i skolehistorie i folkeskolen og i det følgende nummer af Uddannelseshistorie bringes overvejelser over, hvordan skolens historie kan formidles i læreruddannelserne.

Formidling af skolehistorie sker i mangfoldige sammenhænge, men det er mit indtryk at det kun i begrænset omfang sker i skolen. Der kan være flere grunde hertil. For gymnasiets og HF's vedkommende kan der peges på, at historieundervisningen her længe var præget først af en politisk senere en økonomisk synsvinkel, som ikke medvirkede til at gøre skolehistorien til et oplagt emnevalg. Dertil kom at der manglede et egnet undervisningsmateriale, – bøger med den karakteristiske blanding af fremstilling og kilder som den sidste menneskealder har været almindeligt anvendt i gymnasiet. Derimod er det mit indtryk at skolehistorien har været et ofte forekommende emne for hf-specialer, hvor den omfattende danske litteratur om forskellige skoleformer har kunnet danne grundlag. Endelig kan elevmotiveringen for at vælge et skolehistorisk emne – som nævnt i indledningen – være mindre udtalt.

	Den sorte skole og os	
Emne	Omdrejningspunkt	Læsestof: Skolen i Danmark 1500 til i dag, systime 1986
Rekruttering og struktur	1. Hvad var den lærde skole? 2. Hvem kom i den lærde skole? 3. Kontinuitet eller brud?	19-20 og 76-77 108, 144, 213 37-42 og 132-133
Fagkredsen	4. Ændringer i fagkreds i det 20. årh. 5. Ændringer i det 19. årh.	141 og 207 139, 101 og 106
Magtforholdet i klasselokalet	6. Den tyranniske lærer/elev 7. Disciplin og frigørelse	214 og 108-110 ill. 49-52 og 28-31, 142-143
Historie og dannelse	8. Postmodernisme/oplysningstid 9. Historiebogen 10. Sproglig eller matematisk dannelse	20-26 og 210-211 103-106 og egen bog 133-135, 137-138
Piger og drenge	11. Institutionalisering af pigeopdragelsen 12. Pigerne indtog i gymnasiet	32-33, 154-155 146-148 og 172
Skolebygninger og arbejdsformer	13. Din egen skoles indretning og funktion 14. Arbejdsformer og skolebygninger	206 100, 131, 138, 170
Evaluerings	15. Produkt: Elevopgaver om fremtidens gymnasium 16. Fremlæggelse og diskussion af elevbesvarelserne.	

Skolehistoriske betragtninger kan dog forekomme i forbindelse med arbejdet med andre emner i historieundervisningen. F.eks. er det næppe muligt at gennemgå den økonomiske væksts forudsætninger og konsekvenser i Danmark i 1960'erne uden at inddrage undervisningsområdet. Skolehistoriske problemstillinger bliver utvivlsomt også berørt i andre fag end historie. Dansk og samfundsfag kan næppe undgå at se en samfundsmæssig eller litterær udvikling i et uddannelsesmæssigt perspektiv, både mth. kvalifikations- og socialisationsmæssige aspekter. Lærere i de fleste fag kan næppe heller undgå at perspektivere undervisningen i et bestemt emne til tidligere måder at behandle emnet på. Men den mere systematiske bearbejdning af skolehistorien har der efter alt at dømme været få eksempler på i gymnasiet og hf.

Men i de sidste par år er der sket ændringer i forudsætningerne for emnevalg i historieundervisningen. Med den nye bekendtgørelse for gymnasiet af 4. november 1987 er der ifølge § 16 om skolehistorieundervisningen

skabt bedre vilkår for at arbejde med skolehistoriske emner. Blandt målene for historieundervisningen nævnes at eleverne skal styrke deres identitet gennem kendskab til deres kulturbaggrund og få klarhed over deres handlemuligheder. Senere hedder det at eleven skal opnå overblik over den historiske udvikling og få forståelse for samspillet mellem individ og samfund. Disse formålsformuleringer er uddybet i vejledningen til bekendtgørelsen. Heri hedder det bl.a. at undervisningen skal tage hensyn til elevernes egen virkelighed sådan at der skabes en vekselvirkning mellem elevernes erfaringsverden, oplevelser og begreber, og de vilkår og handlemuligheder, de møder hos fortidens mennesker. Desuden anføres det at mænds og kvinders forskellige vilkår og muligheder hører med i behandlingen af samfundets udvikling, herunder hvorledes synet på de to køn og hvordan forholdet mellem dem har ændret sig gennem historien.

En væsentlig del af de her nævnte formål vil kunne opfyldes i arbejdet med skolehistorien. Elevernes egen virkelighed og erfaringsverden er i vid udstrækning skolen og er udviklet i skolen. Samspillet mellem individ og samfund kommer klart til udtryk i skolehverdagen og kan derfor danne et realistisk og vedkommende udgangspunkt for undervisningen. En diskussion mellem elever og lærer om, hvordan bekendtgørelsens formålsskrav konkret kan opfyldes, vil næppe kunne undgå at komme til bl.a. at dreje sig om livet i skolen og muligheden for at bearbejde skolehverdagen i et historisk perspektiv, sådan at kravet om kendskabet til egen kulturbaggrund kan opfyldes, og at samspillet mellem individ og samfund bliver problematiseret aktuelt og historisk. Dertil kommer at handlingsaspektet har en direkte og konkret funktion i skolehverdagen.

Materialeproblemet i forbindelse med undervisningen i skolehistorie blev i nogen udstrækning løst med udgivelsen af *Skolen i Danmark fra 1500-tallet til i dag* i 1986. Bogen indeholder en bred indledende fremstilling af grundskolens og ungdomsuddannelsernes udvikling i Danmark fra reformationen til i dag og en omfattende samling af kilder til belysning af både grundskolens og de boglige ungdomsuddannelsers udvikling. Af pladmæssige grunde er dog handels- og tekniske skoler samt de videregående uddannelsers udvikling ikke medtaget. Da bogen dækker et langt tidsafsnit i danmarkshistorien, vil det være muligt at opfylde et andet af formålsskravene, nemlig at eleven får overblik over den historiske udvikling ved at arbejde med skoletemaet over århundreder.

I tre gymnasieklasser har jeg i 2g arbejdet med den boglige ungdomsuddannelses udvikling. Fra situationen i dagens gymnasium tilbage til latin-

skolen, frem til den lærde skole og den højere almenskole. 16 timers undervisning i en af klasserne forløb i hovedtræk således:

Eleverne havde valgt emnet, men ikke uden forbehold. Ideen var min, og det var nødvendigt at præsentere emnet grundigt inden der kunne spores den fornødne interesse. En af forudsætningerne for valget var, at vi med kort varsel kunne skifte til et andet emne, hvis skolens historie ikke fangede.

Vi indledte med at diskutere det gymnasium, de kender. Fordele og ulemper, hvornår fag som samfundsfag og dansk var blevet gymnasiefag, og hvordan historieundervisningen havde været tidligere. Desuden problematiserede vi elev-lærer-forholdet, disciplinære forhold, pigernes plads i gymnasiet og lokaleforholdene. Den første lektie drejede sig om 1809-reformen, dels for at arbejde med et konkret eksempel på det gamle gymnasium, dels for at skabe forståelse for forskelle og ligheder mellem dengang og nu. I den følgende time arbejdede vi med rekrutteringsspørgsmålet. Hvem kom i latinskolen i 1660, i den lærde skole i 1888 og dagens gymnasium og hvorfor. Derefter tog vi fat på at karakterisere overgangen fra den lærde skole til den højere almene skole i 1903. En af de grundlæggende iagttagelser var, at børnene først nu kunne fortsætte fra folkeskole til mellemskole og derefter komme i gymnasiet uden privatundervisning i udvalgte fag. Det var skolens demokratisering, – et forhold, som eleverne opfattede som en selvfølge, fremstod nu for dem som historisk betinget. I de følgende to timer arbejdede vi med ændringerne i fagkredsen i hhv. det 19. og det 20. århundrede. Hvorfor kom der nye fag til, og hvorfor skete der timejusteringer i gamle fag og måske mest vigtigt, hvorfor skete der løbende ændringer i fagenes indhold? Disse iagttagelser gav anledning til overvejelser over ændringer i skolens funktion fra et statisk agrarsamfund til et dynamisk industri- og informationssamfund – hvad bliver det næste? Ja, 1987-reformen giver de sproglige mere naturfag og matematikerne mere engelsk.

Nu var tiden kommet til at behandle udviklingen i forholdet mellem lærer og elev. Det var en problemstilling, som fra første færd havde interesseret eleverne, især vel i første omgang spørgsmålet om korporlig afstraffelse og afskaffelsen af den.

Vi tog udgangspunkt i et uddrag af en roman af Anne Marie Ejrnæs, som beskriver magtforholdet i klasselokalet i 1980'erne. Her er det eleverne, der bestemmer, og læreren er som en lus imellem forskellige elevgrupperinger og bekendtgørelsen. Var det også sådan i vores klasse? Nej, men dog osv. Hvorfor var det almindeligt at slå eleverne i den gamle latinske skole på trods af at bestemmelserne søgte at bremse den korporlige afstraffelse?

Disse overvejelser førte til en diskussion af forholdet mellem samfund og individ, mellem normer og love og mellem hverdagen i og uden for skolen. Jo, der var da elever, der i folkeskolen havde fået en på kassen, selv om korporlig afstraffelse var blevet afskaffet i 1967. Så trægt gik udviklingen på nogle områder.

De følgende tre timer blev brugt til at læse om og diskutere dannelsesbegrebets udvikling. Mon ikke det var her, at klassen tog emnet til sig? Var de selv dannede? Og hvis de var, hvad var det så, der gjorde dem til det? Var deres kammerater i EFG dannede, og hvordan målte man tidligere dannelse? I denne sproglige klasse var der en betydelig interesse for problemstillingen om Madvigs klassisk-historiske var mere væsentlig end Kromans naturvidenskabelige dannelse. Vi fik også tid til at sammenligne Mallings store og gode handlinger med den moderne grundbog. Hvorfor var de så forskellige og behandlede den moderne grundbog deres væsentligste problemer?

I de næste to timer arbejdede denne overvejende pigeklasse med pigernes placering i gymnasiet. Hvorfor varede det så længe, inden pigerne fik del i den akademiske dannelse, og hvorfor var der så forholdsvis mange piger i denne sproglige klasse? Ville deres videre uddannelsesforløb blive væsentligt anderledes end matematikernes inde ved siden af? Til sidst tog vi fat på at undersøge lokaleforholdene på vor egen skole og sammenligne den med byggeri fra tidligere. Hvorfor var der glasruder i dørene til klasselokalerne i nabogymnasiet fra 1894? Hvordan var udviklingen i omfanget og kvaliteten af rekreative områder, og hvilken sammenhæng var der mellem arbejdsformer, pædagogik i bred forstand og skolebyggeri? Det var en spændende og konkret opgave.

Som afslutning på forløbet bad jeg eleverne skrive to sider om, hvordan fremtidens gymnasium burde se ud, og om de hvis de ønskede forandringer, kunne drage nytte af deres historiske viden. Kun få viste sig at være i stand til at koble fortid og fremtid. Men da vi diskuterede besvarelsenerne var der flere, der fik blik for, hvordan samspillet mellem erfaring og fremtid kunne være.

Måske lå den største værdi i arbejdet med emnet i at vi satte skolehverdagen ind i en historisk sammenhæng og hele tiden søgte at forklare forandringerne. Da vi skulle vælge nyt emne var de mest bevidste opsat på at få noget mere at vide om industrialiseringen i Danmark. Her var noget, der havde forandret vilkårene for skolen og for dem.